

Ewa JAKUBIAK

O możliwościach wprowadzania elementów edukacji regionalnej na lekcjach języka polskiego

Po okresie dużego nacisku na kształcenie w zakresie edukacji regionalnej nastąpił czas regresu w tej kwestii. W myśl obowiązującej jeszcze w szkołach ponadgimnazjalnych podstawy programowej¹ powinna być realizowana ścieżka edukacyjna — dziedzictwo kulturowe w regionie, jednak w nowej podstawie programowej, obowiązującej już na niższych etapach edukacji, nie wymaga się wprowadzania treści związanych z historią i kulturą regionu. Czy to oznacza, że treści regionalne są mało ważne? Czy nie należy ich przybliżać? Czy brak wyraźnych wskazań w dokumentach zwalnia z obowiązku popularyzowania tychże treści?

Jestem przekonana, że świadomy pedagog, tym bardziej z wykształceniem humanistycznym, może odpowiedzieć jedynie przecząco na powyższe pytania. Świadomość swojej tożsamości, znajomość historii także w jej wąskim wymiarze — rodzinnym, regionalnym, poczucie więzi z miejscem i ludźmi najbliższymi to ważne wartości dla każdego człowieka, tym bardziej dla młodej osoby dopiero szukającej swojej drogi, próbującej określić swoją istotę. Toteż konieczność kształcenia tych wartości nie podlega, jak sądzę, wątpliwości. Ta pojawia się w chwili, kiedy należy określić sposoby wyboru i wprowadzania odpowiednich treści na lekcji. Twórcy podstawy programowej oraz podręczników dla szkoły średniej nie przychodzą z pomocą. Nie wskazują żadnych konkretnych utworów, które mogłyby stać się dla edukacji regionalnej kanwą analizy i interpretacji. Formułują jednak wymagania kształcenia, np. umiejętności interpretacji porównawczej, rozpoznawania środków wyrazu artystycznego, dostrzegania w utworach cech charakterystycznych dla danej epoki, dostrzegania różnic językowych w tekstach dawnych, porównywania tych samych motywów

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U. z 31 sierpnia 2007, poz. 1100.

funkcjonujących w różnych utworach literackich itd.². Postulaty te dają nauczycielowi poloniście wiele możliwości zapoznania uczniów z utworami ważnymi z punktu widzenia historii i tradycji regionalnej.

Niezwykle cenną umiejętnością, której kształcenie wymaga przede wszystkim systematyczności i samodyscypliny nie tylko ze strony ucznia, ale zwłaszcza nauczyciela, jest dokonywanie rzetelnej analizy i interpretacji porównawczej. Poziom wymienionych działań podejmowanych na lekcjach języka polskiego uzależniony jest od wielu czynników, jak chociażby typ szkoły, sprofilowanie klasy, a także poziom intelektualny danego zespołu itp. Niemniej bardzo często zdarza się, że szkolny odbiór tekstów literackich jest narażony na uproszczenia, które wynikają m.in. z dosłownego odczytywania sensów, ze streszczeń zastępujących analizę, z metonimicznego w stosunku do rzeczywistości traktowania dzieł literackich, nierozpoznawania znaków literackich czy wreszcie ze zwyczajnego braku motywacji³ spowodowanego niezrozumieniem celów analiz i interpretacji dzieł literackich.

Na dialogiczność dzieł literackich można uczniów uwrażliwić, posługując się tekstami regionalnych twórców literatury. Teksty te wydają się uczniom bliższe ze względu na lokalny charakter — zakorzenienie w konkretnej tradycji oraz swoiste, często mniej skomplikowane, a osadzone w znanej uczniom rzeczywistości, obrazowanie. Teksty te mają także dodatkowe walory: mogą posłużyć do analizy językowej (nierzadko są bowiem nasycone dialektyzmami), a jednocześnie mają znaczenie wychowawcze (podkreślają ciągłość tradycji polskiej w regionie, rolę piśmiennictwa, w tym także literatury, w walce o zachowanie polskości oraz w trosce o kulturę języka). Ponadto mają one wartość poznawczą (przybliżają realia historyczne, społeczne i psychologiczne w danym regionie w poszczególnych okresach jego dziejów).

Ważną, choć niedocenioną dotąd postacią w gronie polskojęzycznych poetów, wywodzących się ze Śląska, jest Augustyn Świder⁴, znany także pod pseudonimami Sfinks i Kuba z Jagód.

Ten urodzony w 1886 roku w Kopaninie koło Lipin syn hutnika stał się jednym z najważniejszych reprezentantów kształtującego się wówczas nowego typu pisarza ludowego, a jednocześnie w pełni uświadomionego Ślązaka-patrioty. Warto podkreślić, że Augustyn Świder nie tylko manifestował swoje patriotyczne uczucia w publikowanych wypowiedziach, ale także brał czynny udział w walce o powrót Śląska do Polski. Na jego postawę wpłynąć mógł re-

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U. z 15 stycznia 2009, nr 4, poz. 17.

³ A. Opacka, E. Jaskółowa: *Dialog z tradycją. O poezji w szkole i na maturze*. Katowice 1997, s. 9.

⁴ Biografia A. Świdra na podstawie: Z. Hierowski: *Pisarze śląscy XIX i XX wieku*. Wrocław 1963, s. 425—429.

zim, jakiego doświadczył w miejscowej szkole powszechnej. W 1919 roku w zamieszczonym w „Powstańcu” tekście następująco charakteryzował panujące w pruskiej szkole zasady:

Polskiego nauczyła go matka pacierza, do polskiego przywykł żaru. Chodził do pruskiej szkoły, w której nauczyciel, zbir z Poczdamu, wlewał w niego trzciną i policzkami wyższość kultury niemieckiej⁵.

Po ukończeniu tak znienawidzonej szkoły, czternastoletni wówczas Świder rozpoczął pracę w hucie. W rok później, w 1901 roku, zasilił szeregi nielicznej jeszcze lipińskiej organizacji Sokół, gdzie miał okazję nie tylko ćwiczyć tężyznę fizyczną, ale także dzięki inicjowanym przez prezesa gniazda Feliksa Maniurę wieczorkom, doskonalić umiejętności pisania i czytania, poznawać historię Polski oraz poezję wielkich romantyków: Mickiewicza, Słowackiego, Krasińskiego. Nie dziwi zatem fakt, że w późniejszej twórczości Augustyna Świdra znajdzie się wiele nawiązań, reminiscencji i aluzji do liryki wieszczów.

W 1908 roku Świder wyruszył w dwuletnią wędrówkę. Większość czasu spędził w Austrii i we Francji, parając się dorywczymi zajęciami, często doświadczając głodu i poniewierki. Jednakże, jak się okazało, ciekawość świata i potrzeba poznawania były silniejsze niż ewentualna stabilizacja, toteż w 1910 roku poeta ponownie udał się w podróż, tym razem do Włoch. Wpływ tych wędrówek na poetycki dorobek Świdra zauważyć można m.in. w wierszach *Pielgrzym*, *Do Anny*, *Podsluchane* czy *Łączmy się*. Kolejny etap wódcęgi Świdra wiąże się z wybuchem I wojny światowej, w czasie której przebywał w Serbii, Macedonii, Rosji i Francji. Po zakończeniu działań wojennych Świder wrócił na Śląsk i rozpoczął ożywioną działalność narodowo-społeczną. Reaktywował Sokół, pracował w Polskiej Radzie Ludowej, brał udział w dwóch powstaniach śląskich, po których zmuszony był opuścić Śląsk. Wyemigrował na tereny należące już wówczas do Polski — do Sosnowca, gdzie podjął współpracę z czasopiśmem „Powstaniec”. Na czas powojenny przypadł okres wzmożonej działalności pisarskiej Augustyna Świdra. Z tego okresu pochodzą m.in. takie teksty, jak: *Powstaniec śląski*, *Nasze zwycięstwo*, *Górnoślązacy*, *Skończone powstanie*, *Sokół w więzieniu*, *Deklamacje na czas plebiscytowy* oraz *Z głębin duszy polskiej syna ziemi górnośląskiej*. *Wiersze i pieśni*.

Utwory A. Świdra noszą literackie znamiona, nie ustępują tekstom uznanych śląskich poetów, takich jak: Jan Nikodem Jaroń czy Juliusz Ligoń. Nie zawsze są to wybitne dzieła literackie, czasem trącą banałem, nie można im jednak odmówić niezaprzeczalnych wartości, wśród których warto wymienić szczerłość lirycznego zapisu uczuć, patriotyczny charakter, romantyczny i poromantyczny kształt wierszy, dowodzący koherencji literatury śląskiej i polskiej tego czasu.

⁵ Za: Z. Hierowski: *Pisarze...*, s. 426.

Augustyn Świder zginął w 1923 roku, po przyłączeniu Śląska do Polski, w czasie służby wojskowej, do której wstąpił po wygranej akcji plebiscytowej. Został zamordowany przez żołnierza w przypadkowej awanturze na katowickiej ulicy.

Jednym z tekstów Augustyna Świdra, który proponuję wykorzystać na lekcji języka polskiego, jest *Hymn pisany w lasach macedońskich o wschodzie słońca*⁶:

Choć pokrzepiła rosa świeża kwiatki,
Choć wkoło mnie brzmi śpiew poranny z chatki,
Choć do modlitwy wzywa dzwonek ludzi
I nowy dzień nadzieję nową budzi —
Jak smutno, Boże, mi! tu, w obcym lesie,
Chociaż Twa ręka wszędzie spokój niesie!

Jak ptak, który by — chcąc zmierzyć przestworze —
Daremnie latał poprzez światy, morze,
Tak ja przed Tobą jestem taki niski...
Lecz wiem, że Ty mi zawsze jesteś bliski,
Wiem, żeś balsamem serca zranionego
I żeś obrońcą życia strapionego!

Tyś jeden sam jest zawsze niezmienny,
Tyś jeden Bóg, mój Ojciec ulubiony!
Niech dziewczę me zapomni mnie na wieki,
Niech w obcej stronie zamknę me powieki,
Ty kochasz mnie ojcowskim sercem swoim,
Do Ciebie idę więc ze smutkiem moim!

O wróć do śląskiej, Boże, mnie krainy,
Gdzie cudny śpiew ptaszęcia, płacz dziecińy;
Gdzie gwoździak śliczny woń rozsiewa miłą,
Gdzie bym nad ojca dumać mógł mogiłą...
Gdzie każdy kamień, kwiat i każda wioska
Jest szczęściem, w którym znika każda troska!

Gdzie górnośląska pieśń nadzieję budzi,
Gdzie miło człeku żyć wśród znanych ludzi,
Gdzie słońce miłsze i gdzie życie inne,
Gdzie anioł-dziewczę bawi się niewinnie...
Tam prowadź mnie, o Boże miłosierny,
Niezwyciężony nigdy! Nieśmiertelny!

⁶ Cyt. za: ibidem, s. 434.

Wiersz ten doskonale współgra ze znanym *Hymnem* Juliusza Słowackiego. Dialogiczność tych tekstów, zauważalna zarówno na poziomie struktury, jak i treści, jest bardzo wyraźna.

Przed przystąpieniem do analizy strukturalnej warto zarysować „krajobraz hermeneutyczny” obu utworów, najpierw w rozumieniu Diltheyowskim — jako rzeczywistość dziejowo-społeczną, a następnie w ujęciu Gadamera jako „wzięcie-w-użycie” świata znaków, całość językowego dostępu do świata⁷.

Zarówno Słowacki, jak i Świder napisali swoje wiersze, będąc z dala od ojczyzny. Słowacki — jak sygnalizuje informacja umieszczona pod tekstem *Hymnu* — w Aleksandrii, Świder zaś w Macedonii. Słowacki od prawie sześciu lat przebywał na emigracji, do której zmusiła go dziejowa konieczność. Trudna sytuacja polityczna kraju, nieudane powstanie, wiara w szczególną rolę narodu polskiego, a także skomplikowane relacje rodzinne złożyły się na niemal mistyczny charakter pielgrzymowania nie tylko Słowackiego, ale również wielu innych romantyków. Tęsknota za domem rodzinnym, całkowite osamotnienie i związane z tym cierpienie, które było niejako warunkiem zrozumienia przeznaczenia świata wypełniającego się w historii⁸, oraz poczucie niezwykłości misji — konieczności wędrówki, w czasie której nigdy z pola widzenia nie zniknęła Polska, z pewnością towarzyszyły romantycznemu wieszczowi⁹. Utwór powstał bowiem w czasie podróży Słowackiego na Wschód, będącej kolejnym etapem jego długiej peregrinacji.

Być może podobne uczucia stały się załączkiem, z którego rozwinął się utwór Augustyna Świdra. Śląski poeta, podobnie jak Słowacki, został zmuszony do opuszczenia rodzinnej ziemi. Wcześniej również podróżował, jednak jego sytuacja była inna, gdyż pobyt w Macedonii związany był ze służbą w pruskiej armii. Fakt ten z pewnością wpływa na dobitność przekazu zawartego w tekście *Hymnu*, czego dowiedzie analiza semantyczna.

Śląski poeta już w tytule sugeruje, że świadomie nawiązuje do wybitnego tekstu Juliusza Słowackiego. Tytuł bowiem jest parafrazą jednego z miejsc o charakterze kluczowym utworu Słowackiego, mianowicie umieszczonego poza tekstem właściwym dopisku, informującego czytelnika o okolicznościach powstania wiersza: „Pisałem o zachodzie słońca na morzu przed Aleksandrią”¹⁰. Świder sygnalizuje, że jego hymn powstał o wschodzie słońca w macedońskich lasach, z czego wynika, że pejzaż i oddalenie od ojczystej ziemi, tak jak w przypadku romantycznego wieszcza, stały się inspiracją poetyckich przemyśleń — tak doniosłych, że warty formy hymnu.

⁷ H-G. Gadamer: *Rozum, słowo, dzieje. Szkice wybrane*. Wybrał, oprac. i wstępem poprzedził K. Michalski, przeł. M. Łukasiewicz, K. Michalski. Warszawa 2000, s. 119—131.

⁸ M. Dernałowicz: *Juliusz Słowacki*. Warszawa 1985, s. 70.

⁹ A. Opacka, E. Jaskółowa: *Dialog z tradycją...*, s. 146.

¹⁰ J. Słowacki: *Hymn*. W: Idem: *Wiersze i poematy*. Warszawa 1988, s. 30—31.

Analiza wyznaczników gatunkowych jest istotna w przypadku omawianych tekstów. Słowacki bowiem w sposób charakterystyczny dla romantyków łamie konwencję, zaś Świder, być może próbując wpisać się w klasyczną konwencję, tworzy utwór synkretyczny pod względem genologicznym. Wiersz Słowackiego składa się z ośmiu paralelnie zbudowanych zwrotek. Regularność budowy podkreślają: klamra otwierająca i zamykająca utwór, a także refren. Układ rymów ababcc świadczy o biegłości w sztuce rymotwórczej romantycznego poety. Wyrafinowana budowa wiersza sugerować by mogła, że Słowacki tworzy klasyczny hymn. Również często powtarzana apostrofa skierowana do Boga mogłaby być argumentem przemawiającym za tradycyjnym użyciem konwencji hymnu przez romantyka. Jednakże jego utwór jest osobistą refleksją skierowaną wprawdzie do Boga, ale traktowanego raczej jako powiernika, przyjaciela niż stwórcę wielkiego świata. Ton wypowiedzi jest również nacechowany typowym dla epoki egocentryzmem. Wszak podmiot liryczny *Hymnu* jest przekonany, że to specjalnie dla niego Bóg „na zachodzie rozlał tęczę blasków promienistą”, jedynie przed nim gasił „w lazurowej wodzie gwiazdę ognistą”. Taki sposób obrazowania przeczy zasadom sztuki hymnicznej. Słowacki wchodzi w polemikę z tradycyjną formą hymnu i tworzy utwór, który jest zapisem osobistych refleksji podmiotu przebywającego z dala od domu, zachwyconego otaczającym go światem, ale pogrążonego w głębokiej nostalgii, niepewnego swojego dalszego losu. Efektem takiego ukształtowania wypowiedzi jest odwrócenie toposu charakterystycznego dla hymnu. To nie Bóg jest wychwalany przez człowieka, ale świat przez niego stworzony dla człowieka. Bóg zatem spełnia w pewnym sensie podrzędną wobec człowieka rolę¹¹. Wprawdzie podmiot liryczny wypowiada się dostojnie, ale w nastroju głębokiego smutku (wskazuje aż sześć kolejnych przyczyn tego stanu). Jego wypowiedź jest przepełniona tęsknotą za ojczystą ziemią, a także poczuciem alienacji. Nastrój wiersza, choć poważny, daleki jest od patosu charakterystycznego dla hymnu.

Inaczej swój utwór konstruuje Augustyn Świder. Również w odniesieniu do tego utworu nie można mówić o czystości gatunkowej i konsekwentnym realizowaniu wymogów konwencji. Wiersz Świdra zbudowany jest z pięciu sześciowersowych strof, rymujących się parzyście, o stałej liczbie sylab. Mamy do czynienia z regularnym jedenastozgłoskowcem. Jednakże lektura, zwłaszcza głośna, wiersza śląskiego twórcy potwierdza prostotę wyrazu. Także w tym przypadku mamy do czynienia z zapisem odczuć jednostki. Podmiot liryczny ujawnia się m.in. w wyznaniu brzmiącym: „Jak smutno, Boże, mi”!, podobnie jak u Słowackiego. Wypowiedź podmiotu mówiącego również skierowana jest do Boga, postrzeganego jednak odmiennie niż w romantycznej wypowiedzi Słowackiego. Adresat wypowiedzi lirycznej jest bowiem wszechmogący, wszechobecny („Twa ręka wszędzie spokój niesie!”), odwieczny, nieśmiertelny

¹¹ A. Opacka, E. Jaskółowa: *Dialog z tradycją...*, s. 150.

(„Tyś jeden sam jest zawsze niezmienny, / [...] / Nieśmiertelny!”) kochający ojciec („mój Ojciec ulubiony, / [...] / kochasz mnie ojcowskim sercem swoim”). Wizerunek Boga jest zatem bliższy obrazowi znanemu z renesansowego hymnu *Czego chcesz od nas, Panie...* Jana Kochanowskiego. Również miejsce człowieka w świecie jest przedstawione inaczej niż w romantycznym tekście. Podmiot liryczny w wierszu A. Świdra ma świadomość swojej podległości wobec Jednego Boga („ja przed Tobą jestem taki niski”), dlatego swojej wypowiedzi, skierowanej przeciw do Stwórcy nadaje cechy podniosłości. W wierszu uwagę zwracają liczne eksklamacje, apostrofy oraz anafory. Na tym etapie analizy utwór śląskiego poety spełnia podstawowe wymogi hymnu — jest uroczystym utworem o charakterze pochwalnym, skierowanym do Boga.

Warto jednak poddać analizie intencyjność wypowiedzi. O ile w przypadku Słowackiego niemal oczywista jest chęć autoprezentacji, o tyle w wierszu A. Świdra intencje podmiotu lirycznego nie są jednoznaczne. Z pierwszej części utworu, na którą składają się dwie zwrotki, wyłania się obraz podobny do znanego z romantycznego tekstu. Podmiot liryczny opisuje okoliczności, w których się znalazł, wyraża zachwyt nad budzącym się dniem, by następnie skonstrastować je ze stanem swoich uczuć. Antynomię obrazów podkreśla anaforą „Choć... Chociaż” oraz wykrzyknieniem „Jak smutno, Boże, mi!”, które na tle budzącej się dopiero do życia natury musi brzmieć bardzo dramatycznie. Zatem początek wiersza Świdra ma raczej charakter osobistego wyznania, naznaczonego smutkiem, strapieniem, poczuciem małości człowieka w wielkim czy może obcym świecie. Trzecia strofa wyraźniej niż poprzednie ma charakter apostroficzny. Podmiot mówiący zwraca się do Boga, opisuje jego przymioty, jednocześnie wskazując cel swojej wypowiedzi. W tej części Świdra także posłużył się anaforą, tym razem w celu podkreślenia doniosłości sytuacji — ośmiela się zwrócić do Boga z prośbą, którą rozwija w dwóch kolejnych zwrotkach. Prosi Go o powrót do ziemi ojczystej, konkretnie zaś do śląskiej krainy, którą w swojej wizji idealizuje tak, jak romantycy mityzowali kraj lat dziecińczych. W kolejnych anaforach poeta przedstawił zalety śląskiej ziemi, podkreślając jednocześnie ich bezdyskusyjną przewagę nad dobrami, które dane było mu oglądać na obczyźnie. Można więc uznać, że wiersz A. Świdra ma charakter pochwalno-błagalny, wręcz modlitewny, zupełnie inaczej niż w przypadku tekstu Słowackiego, o którym można powiedzieć, że reprezentuje lirykę osobistego wyznania.

Kolejnym ważnym elementem analizy jest charakterystyka obrazów poetyckich, złożonych z określonych znaków, na podstawie których poeta buduje świat. Wiersz Słowackiego zawdzięcza liryzm obrazów przede wszystkim poetyckim metaforom i symbolom, pojawiającym się niemal w każdej strofie, i asocjacyjnie przywołującym wizerunek ojczyzny. Należą do nich „puste kłosa, z głową podniesioną” sugerujące łany zbóż na polskiej ziemi, „lotne w powietrzu bociany” wyraźnie związane z ojczystym krajobrazem, a także „mogiła, rodzinny dom, modlitwa dziecka” tworzące polski, a zarazem romantyczny etos. Dzięki

takiemu wyborowi znaków emigracyjny wiersz zyskuje patriotyczny charakter, a w konsekwencji również nostalgiczny nastrój.

W wierszu *Hymn pisany w lasach macedońskich o wschodzie słońca* A. Świder tworzy podobne obrazy. W nastroju tekstu również wyczuwalna jest tęsknota za ojczystą ziemią, co spowodowane jest wykorzystaniem analogicznego repertuaru znaków. Wizerunek ojczyzny został ukonkretniony w dwóch ostatnich zwrotkach za sprawą niemal identycznych jak u Słowackiego leksemów i wyrażen: „płacz dzieciny, mogiła, cudny śpiew ptaszcica”. Śląski poeta jednak — w przeciwieństwie do romantycznego poprzednika — nazywa wprost przedmiot swoich marzeń i tęsknot. Formułuje apostrofę, w której zwraca się do Boga z prośbą o powrót do „śląskiej krainy [...] / Gdzie górnośląska pieśń nadzieję budzi”. W ten sposób Świder nadaje materialny i geograficzny wymiar idei ojczyzny, jednocześnie podkreślając swój głęboki związek z regionem, z którego pochodzi. Aby osiągnąć podobny cel, Słowacki przywołuje symbole określające specyficzny, zarówno materialny, jak duchowy, charakter ojczyzny. Są to wspomniane już bociany, pola zbóż, dom, ale ponadto — matka, dziecina czy wreszcie pielgrzymowanie, wyrażające romantyczną ideę służby ojczyźnie oraz pojmowanie roli i znaczenia patriotyzmu.

Można uznać, że konotowane przez powyższe znaki obrazy są swego rodzaju pomostem między wielką romantyczną poezją a poezją regionalną, wprawdzie prostszą w warstwie stylistycznej, ale zawierającą równie wymowne przesłanie. Tworzą one także płaszczyznę, którą można uczynić podstawą interpretacji porównawczej. Warto jeszcze zwrócić uwagę na sposób, w jaki obaj twórcy waloryzują przywoływane w pamięci obrazy. Zarówno Juliusz Słowacki, jak i Augustyn Świder nadają komponentom tworzącym wizerunek ojczystej ziemi dodatnie znaczenie. Słowacki czyni to, kontrastując opis przejmującego pięknem krajobrazu okolic Aleksandrii z opisem swojego stanu wewnętrznego oraz wymieniając kolejne przyczyny smutku, wyobcowania, tęsknoty i niezrozumienia sensu tułaczki. Okazuje się, że nic, poza ewentualnym powrotem do ojczyzny, nie może pocieszyć wędrowca. Z kolei Świder pozytywnie ocenia elementy ojczyźnianego krajobrazu, wykorzystując epitety i metafory jednoznacznie melioratywne: „cudny śpiew”, „gwoździć śliczny”, „woń miła”, „słońce milsze”, „każdy kamień [...] i każda wioska / Jest szczęściem”, „górnośląska pieśń nadzieję budzi”.

Teksty Juliusza Słowackiego i Augustyna Świdra mają wiele cech wspólnych. Podobieństw można doszukiwać się w sposobie obrazowania, kreacji podmiotu lirycznego, sytuacji lirycznej i w czynnikach biograficznych, będących genezą obu wierszy. Zauważalne są także różnice pomiędzy omawianymi hymnami, zwłaszcza na poziomie ukształtowania stylistycznego oraz realizacji konwencji gatunkowej, co sprawia, że analiza powyższych tekstów na lekcji będzie mieć nie tylko wymiar poznawczy, ale także kształcący.

Poezja regionalna może być dobrym materiałem do kształcenia różnorodnych umiejętności polonistycznych. Wśród utworów reprezentujących śląską poezję

regionalną, pisanych w języku ogólnym i pozostających w ścisłym związku z literaturą polską, jest wiele tekstów doskonale nadających się do wykorzystania podczas lekcji języka polskiego, jak np. teksty poetyckie Konstantego Damrota, Józefa Lompy czy Jana Nikodema Jaronia, a omówiony utwór Augustyna Świdra jest tylko przykładem na to, że tzw. wielka poezja nie stoi w opozycji do poezji regionalnej, lecz obie odmiany podlegają tym samym prawom i tendencjom. Ciekawym, także dla uczniów, problemem może okazać się badanie relacji, w jakich pozostają teksty regionalne i reprezentujące literaturę polską oraz omówienie zjawisk takich, jak np. epigonizm, plagiat czy pastisz. Dzięki temu wprowadzanie treści regionalnych w szkole nie wymaga dodatkowego czasu czy specjalnych działań ze strony nauczyciela. Treści te bowiem dobrze wpisują się w założenia programowe edukacji polonistycznej.

Эва Якубяк

О ВОЗМОЖНОСТЯХ ВВЕДЕНИЯ ЭЛЕМЕНТОВ РЕГИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА УРОКАХ ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Резюме

Образование в области польского языка и литературы требует осуществления многих целей, в частности, формирования умения сравнительной интерпретации, распознавания средств художественной выразительности, улавливания в произведениях черт, характерных для данной эпохи, выявления языковых различий в текстах давних времен, сопоставления функционирования тех же самых мотивов в разных художественных произведениях. Введение региональной информации на уроки польского языка и литературы дает возможность осуществлять перечисленные программные положения, а также расширять знания учеников на тему культуры региона и эффективнее мотивировать их.

На примере сравнительного анализа и интерпретации произведения Юлиуша Словацкого *Гимн* и стихотворения силезского поэта Августина Свидера *Гимн, который писался в македонских лесах в лучах восходящего солнца*, можно показать связь, которая устанавливается между признанной, великой польской литературой и региональной литературой. Этим текстам присущи многие общие черты. Заметны подобию в способе передачи образности, изображения лирического героя, лирической ситуации, а также биографических факторов, лежащих в основе двух стихотворений. Различия касаются особенно стилистической оформленности, а кроме того, воплощения жанровой конвенции, благодаря чему анализ, основывающийся на перечисленных текстах, приобретает не только познавательный, но и образовательный характер.

Региональная поэзия является хорошим материалом для тренинга разных умений в области польского языка и литературы, прежде всего потому, что она подчиняется тем же самым законам и тенденциям, что и признанная великая польская поэзия.

Ewa Jakubiak

ON THE POSSIBILITIES OF INTRODUCING THE ELEMENTS OF REGIONAL EDUCATION IN POLISH LESSONS

Summary

Polish education requires the fulfillment of many aims, among others teaching the ability of a comparative interpretation, recognition of the means of artistic expression, perception of features typical a given epoch in works, perception of linguistic differences in old texts, and comparison of the functioning of the same motives in different literary works. Introducing a regional content into Polish lessons gives a possibility of realizing the afore-mentioned curriculum assumptions, and broadening students' knowledge about the culture of the region as well as motivating them more efficiently.

On the basis of a comparative analysis and interpretation of *Hymn* by Juliusz Słowacki and *Hymn pisany w lasach macedońskich o wschodzie słońca* by Augustyn Świder, a Silesian poet, a relationship between great Polish literature and regional literature can be shown. The very texts have a lot of features in common. Similarities are seen in the way of presentation and creation of a lyrical subject, a lyrical situation, as well as biographic factors being a genesis of both works. Differences concern especially a stylistic shape and realization of a genre convention, thanks to which the analysis based on the very texts is not only cognitive, abut also educational in character.

Regional poetry is a good material for practicing various Polish language abilities mainly because it is subject to the same rules and tendencies as great Polish poetry.